

УДК 811.111

DOI: [https://doi.org/10.18524/2307-4604.2019.1\(42\).168874](https://doi.org/10.18524/2307-4604.2019.1(42).168874)

**КОМУНІКАТИВНІ ДІЇ З РІЗНИМИ ІЛЛОКУТИВНИМИ АКТАМИ
ЯК СКЛАДОВА ВЕРБАЛІЗОВАНОГО КОНЦЕПТУ
WORD/LANGUAGE/SPEECH**

Смаглий В.М.

кандидат філологічних наук, доцент
Одеський національний морський університет
orcid.org/0000-0002-6222-7652

У статті розглянуто тематичну групу комунікативні дії з різними іллокутивними цілями, що охоплює велику кількість вербальних одиниць, які номінують накази, прохання, обіцянки, поради, які називають такі дії, як вербальні конфлікти, прокляття чи навпаки звеличання. До групи включені номінації публічного спілкування, а також брехливої та розважальної комунікації. Робимо висновок, що мовна картина світу є певним відбитком світоустрою відповідної мовної спільноти. Загалом у нашій вибірці 18 лексичних одиниць вербалізують смисловий комплекс наказ. Надання рекомендацій і порад відбувається у різноманітних сферах суспільної діяльності, кожна із них містить відповідні лексичні найменування такого різновиду комунікації. Загалом їхня кількість у нашому матеріалі складає 9 одиниць. За даними нашої підвибірки, майже десяток номінативних одиниць позначають комунікативні дії розважального спрямування. Широкий спектр номінацій (майже півтора десятка одиниць) на позначення комунікативної дії обіцяння, а також наявність різних типів документів на підтвердження цієї дії свідчать про укоріненість в культурному житті англomовного соціуму відповідального ставлення (як окремих осіб, так і цілих установ) до наданих обіцянок і взятих на себе зобов'язань. Як показує дефініційний аналіз нашої підвибірки (6 номінацій), англomовний вокабуляр відбиває різні типи конфліктної комунікації, в якій учасники дотримуються протилежних оцінних позицій стосовно єдиної ситуації: це може бути обговорення, диспут, а може бути сварка. Розглянувши тематичну групу комунікативні дії з різними іллокутивними цілями, виокремлюємо підгрупи, кожна з яких містить певну кількість номінативних одиниць, які вербалізують такі іллокутивні настанови, як наказувати/просити, рекомендувати, обіцяти, хвалити/осуджувати, вступати в конфлікт, вводити в оману, розважати. Дані дефініційного аналізу та етимологічних розвідок показують схвальну/несхвальну аксіологічну забарвленість певних комунікативних дій, а також віддзеркалюють певне структурування англomовно-соціуму, яке послуговувало підґрунтям формування усталених комунікативних патернів.

Ключові слова: вербалізація, іллокутивні цілі, дефініційний аналіз, комунікація, лексема, етимологія.

**КОММУНИКАТИВНЫЕ ДЕЙСТВИЯ С РАЗЛИЧНЫМИ
ИЛЛОКУТИВНЫМИ АКТАМИ КАК СОСТАВЛЯЮЩАЯ
ВЕРБАЛИЗОВАННОГО КОНЦЕПТА WORD/LANGUAGE/SPEECH**

Смаглий В.М.

кандидат филологических наук, доцент
Одесский национальный морской университет

В статье рассмотрена тематическая группа коммуникативные действия с различными иллокутивными целями, которая охватывает большое количество вербальных единиц, номинируют приказы, просьбы, обещания, советы, которые называют такие действия, как вербальные конфликты, проклятия или наоборот возвеличивания. В группу включены номинации публичного общения, а также лживой и развлекательной коммуникации. Делаем вывод, что языковая картина мира является определенным отражением

мироустройства соответствующей языковой общности. Всего в нашей выборке 18 лексических единиц, которые вербализируют смысловой комплекс приказ. Предоставление рекомендаций и советов происходит в различных сферах общественной деятельности, каждая из них содержит соответствующие лексические наименования такого вида коммуникации. В общем их количество в нашем материале составляет 9 единиц. По данным нашей подвыборки, почти десяток номинативных единиц обозначают коммуникативные действия развлекательного направления. Широкий спектр номинаций (почти полтора десятка единиц) для обозначения коммуникативного действия обещания, а также наличие различных типов документов в подтверждение этого действия свидетельствуют об укорененности в культурной жизни англоязычного социума соответствующего отношения (как отдельных лиц, так и целых учреждений) в данных обещаниях и взятых на себя обязательствах. Как показывает дефиниционный анализ нашей подвыборки (6 номинаций), англоязычный вокабуляр отражает различные типы конфликтной коммуникации, в которой участники придерживаются противоположных оценочных позиций по единой ситуации: это может быть обсуждение, диспут, а может быть ссора. Рассмотрев тематическую группу коммуникативные действия с различными иллокутивными целями, выделяем подгруппы, каждая из которых содержит определенное количество номинативных единиц, вербализируют такие иллокутивные установки, как приказывать / просить, рекомендовать, обещать, хвалить / осуждать, вступить в конфликт, вводить в заблуждение, развлекать. Данные дефиниционного анализа и этимологических исследований показывают положительную / негативную аксиологическую окраску определенных коммуникативных действий, а также отражают определенное структурирование англоязычного социума, которое послужило основой формирования устойчивых коммуникативных паттернов.

Ключевые слова: вербализация, иллокутивные цели, дефиниционный анализ, коммуникация, лексема, этимология.

COMMUNICATIVE ACTIVITIES WITH DIFFERENT ILLOCUTIONARY ACTIONS AS PART OF THE VERBALIZED CONCEPT WORD/LANGUAGE/SPEECH

Smaglyi V.M.

candidate of philological sciences, associate professor
Odessa national maritime university

The article deals with the thematic group of communicative actions with different illocutionary goals, which encompasses a large number of verbal units that designate orders, requests, promises, and advice that refer to actions such as verbal conflicts, curses or conversely exaltation. The group includes the nominations for public communication as well as false and entertaining communication. We conclude that the linguistic picture of the world is a definite reflection of the world order of the respective linguistic community. In general, in our samples, 18 lexical units verbalize the semantic complex order. Providing recommendations and advice takes place in various spheres of the social activity, each of them contains the appropriate lexical names of such kind of communication. In total, their number comprises 9 units in our material. According to our sub-sample, almost a dozen nominative units denote communicative activities of entertainment. A wide range of nominations (almost a dozen and a half units) to denote the communicative effect of the promise, as well as the presence of various types of documents to confirm this action, indicate the rootedness of the responsible attitude in the cultural life of the English-speaking society (both individuals and institutions as a whole) to the promises given and those taken. As the definitive analysis of our sub-sample (6 nominations) shows, the English vocabulary reflects different types of conflict communication, in which the participants hold opposite evaluative positions in relation to a single situation: it may be a discussion, a dispute, or maybe a quarrel. Having considered the thematic group communicative actions with different illocutionary goals, we distinguish subgroups, each of which contains a certain number of nominative units that verbalize such illocutionary guides as to command / request, recommend, promise, praise / condemn, conflict, mislead, enter-

tain. The data of definitive analysis and etymological inquiries show the approving / disappointing axiological colour of certain communicative actions, and also reflect a certain structuring of the English-speaking society, which served as the basis for the formation of established communication patterns.

Key words: verbalization, illocutionary goals, definitive analysis, communication, lexeme, etymology.

Вступ

Проаналізувавши ядерну зону досліджуваного концепту, перейдемо до значно осяжнішої і більш диверсифікованої зони його вербалізованого поля.

Методи дослідження. До складу медіальної зони включаємо лексикографічно зареєстровані іменні лексеми із семантичним компонентом *мова, мовлення, комунікація*. За тематичним принципом зібраний матеріал розподіляємо на 10 секторів.

Результати та обговорення

Тематична група комунікативні дії з різними іллокутивними цілями охоплює велику кількість вербальних одиниць, які номінують накази, прохання, обіцянки, поради, які називають такі дії, як вербальні конфлікти, прокляття чи навпаки звеличання. До групи включені номінації публічного спілкування, а також брехливої та розважальної комунікації

1. **Накази.** Домінуючими семантемами в одиницях цієї підгрупи є **наказ** та **команда**, отже почнімо із аналізу відповідних лексем. Лексема **order** має наступну етимологію: *order* <— ME <— OFr *ordre* <— L *ordo* [row, series, rank], яка відсилає до поняття *порядок, ранг*. Не дивно в цьому зв'язку, що основною, першою у словникових тлумаченнях семемою іменника *order* є [arrangement of people or things according to a particular sequence, pattern], тобто *порядок, ієрархія* (в нашому випадку важливою є соціальна ієрархія). Наступна семема *order* дефінується [a statement made by a person with authority that tells smb to do smth; an authoritative command or instruction; an instruction or direction that must be obeyed]. Виділені дефініційні ознаки експлікують семи *влада, повноваження* [authority] та *підкоряння* [must be obeyed], а ці поняття актуальні для ієрархізованого суспільного устрою.

Лексема **command** також етимологічно виходить із латини, звідки через старо французьку потрапляє до середньо англійської: ME *comanden* <— OFr *commander* <— L *commandare* = *com-* [expressing intensive force] + *mandare* [command]. За своєю дефініцією *command* [an order given with authority] є повним синонімом до *order*. Обидві лексеми називають ідентичний за іллокуцією комунікативний акт *надання комусь припису* (щодо певної дії) *обов'язкового для виконання*.

Історична укоріненість відповідних правил взаємодії членів соціуму, згідно яким хтось має повноваження примушувати когось іншого до виконання певних дій або забороняти щось, корелює із соціальним усвідомленням правомочності відповідної комунікації. Тому не дивно, що мова налічує майже два десятки лексичних одиниць на позначення відповідної комунікації. До таких уналежнюємо слова із узагальненою семантикою *наказ, команда: behest, directive, direction* [authoritative order, command], *charge* [order, command, injunction], *dictate* [a command by one in authority], *do* [a statement

of what should be done, a command], **edict** [official order issued by a person in authority], **imperative** [a command, an order], **mandate** [an official order or instruction], **ordinance** [an authoritative command, decree, order].

Окремий набір складають одиниці, в чиїх дефініціях уточнюється, від кого виходить наказ. Перш за все це Божественні приписи **commandment** [a divine rule, one of the Ten Commandments, the ten rules given by God that are mentioned in the Bible]. Крім того, це накази від імені закону: **decree** [an official order that has the force of law], **precept** [an order issued by legally constituted authority to a subordinate official], **injunction** [a court order commanding or forbidding the doing of smth].

В аналізовану підгрупу включаємо опозитивну пару лексем **demand** і **counterdemand**. Перша із них дефінується [a forceful statement in which you say that smth must be done; an insistent and peremptory request, made as of right]. Друга лексема **counterdemand** імплікує можливість відкликання попереднього наказу [an order revoking a previous one; revocation, cancellation of an order or command]. Як виконання наказу, так і його відміна передбачає певну субординацію у стосунках комунікантів.

Робимо висновок, що мовна картина світу є певним відбитком світоустрою відповідної мовної спільноти. Загалом в нашій вибірці 18 лексичних одиниць вербалізують смисловий комплекс *наказ*.

2. **Прохання**. Ця підгрупа містить значно меншу кількість лексичних одиниць, їх налічується 7. Прохання так само, як і наказ, в теорії мовленнєвих актів зараховують до імперативних іллокутивних актів. Різниця між ними полягає в тому, що наказ *мусить* бути виконаний, а прохання *може* бути виконане, а може залишитись не виконаним. Ключовою лексемою цієї підгрупи виступає іменник **request** [act of asking politely or formally for smth] ← *to ask* [to say to smb that one wants them to do or give smth].

Цікаво те, що як романське запозичення *request*, так і питомо германське *ask* етимологічно виходять із коренів зі спільним значенням [to seek] *шукати*: *request* ← ME ← OFr *requeste* ← L *requirere* = *re-* (intensive force) + *quarere* [seek]; *ask* ← OE *ascian* ← OHG *eiscon* ← Sanskrit *ichati* [he seeks].

Слово *request* функціонує практично в усіх дефініційних статтях тих лексичних одиниць, що входять до підгрупи *прохання*. Варіюють означення *яке прохання* та *до кого*. Прохання до Бога номінується лексемою **prayer** [a solemn request for help addressed to God; reverent petition made to God or another object of worship]. Звернення із проханням до можновладця, офіційної особи, божества позначається словом **petition** [a request to a superior authority or deity; formal written request made to an official person]. Тональність прохання зазвичай кваліфікується дефініційними ознаками [earnest, humble, urgent, emotional]: **entreaty** [an earnest and humble request], **appeal** [an earnest plea; a serious request for help, support], **plea** [an earnest entreaty; a request made in urgent and emotional manner]. Дефініційний аналіз другого ступеня глибини ще більше підсилює сему *прохання, мольба*. Так, дефініційна ознака [urgent], будучи потрактована як самостійна лексична одиниця, показує наступне: прикметник *urgent* є дериватом дієслова *to*

urge, яке своєю чергою означає [to ask people to do smth in a way that shows that you believe it is very important]. Фіксуємо певний плеоназм, подвійне зазначення семи мольба в лексемі *plea*.

Порівнюючи дві останні підгрупи висновуємо, що із двох імперативних мовленнєвих актів у комунікативній практиці членів англomовного соціуму МА **наказ** значно переважає МА **прохання**, про що зокрема свідчить втричі більша представленість усталених номінацій першого над другим.

3. Рекомендації. Комунікативна дія **рекомендувати, радити** передбачає двох учасників, один з яких є (вважає себе) компетентним у певній царині і пропонує свою пораду іншому стосовно того, що тому варто вибрати, зробити.

Ключовою номінативною одиницею цієї підгрупи виступає **recommendation** [saying that smth is good and deserves to be chosen; a suggestion as to the best course of action, esp. one put forward by an authoritative body]. Важливі семи тут *гарний, найкращий* [good, the best] та *вартий вибору* [deserves to be chosen]. Ці ж семи наявні і в семантичній структурі лексеми **advice** [recommendation regarding a decision or course of conduct; an opinion or suggestion about what someone should do]. Показовою є етимологія іменника *advice*, який потрапив до середньо англійської через старofранцузьку із латини: *L ad* [to] + *visum, videre* [to see], початковий сенс був таким *way of looking at smth*, який згодом трансформувався в *an opinion given* = *погляд на щось, оцінка*.

Комунікативна дія **радити, рекомендувати** позначається також іменником **counsel** [advice or guidance, esp. Solicited from a knowledgeable person, given formally], в значенні якого акцентується обізнаність радника і офіційність наданих рекомендацій. Бажання переконати іншого в доречності своїх рекомендацій (особливо стосовно придбання певного товару) – такий відтінок значення в іменниках **advertisement, pitch** [recommendation; form of words used when trying to persuade someone to buy or accept smth]. Сема *переконання* наявна і в значенні слова **spiel** [speech or argument usually intended to persuade, typically one used by a salesperson].

Рекомендації лікаря стосовно вибору засобів лікування пацієнта мають форму **prescription** [instruction written by a medical practitioner that authorizes a patient to be issued with a medicine or treatment]: семантична структура цієї номінативної одиниці містить інформацію про діяча (*медик* [a medical practitioner]), предмет рекомендації (*ліки* [a medicine or treatment]), отримувача послуги (*пацієнт* [a patient]) і правомочність самої дії ([authorizes]).

В політичній сфері рекомендація стосовно правильності ідеологічних настанов позначається словом **propaganda** [spreading ideas to promote a political cause, to advocate a doctrine]. Рекомендації виборців стосовно політичних дій, що їх має виконувати їхній обранець, формулюються у наданому йому *мандаті* – **mandate** [command or authorization given by a political electorate to the winner of election; authority to carry out a policy given by the electorate to a candidate that wins election]. Як бачимо, надання рекомендацій і порад відбувається у різноманітних сферах суспільної діяльності, кожна із них містить відповідні лексичні найменування такого різновиду комунікації. Загалом їхня кількість у нашому матеріалі складає 9 одиниць.

4. Обіцянка. Комунікативна дія **обіцяння** завжди слугує містком між теперішнім і майбутнім: адже обіцяти – це брати на себе зобов'язання щось зробити чи, навпаки, утриматись від певних дій, в майбутньому. Цей темпоральний нюанс в значенні ключової лексеми **promise** прослідковується навіть в її етимології. Лексична одиниця *promise* бере початок із латини, від дієслова *promissus, promittere* [to send forth], що означало *посилати вперед*. В сучасній англійській мові іменник *promise* зберігає сему *майбутнє* в своєму значенні, про це свідчить дефініція [a declaration assuming that one will or will not do smth]. Як показав аналіз, ця сема присутня в усіх номінативних одиницях даної підгрупи. Вона може есплікуватись дефініційною ознакою [will happen/ do/give], як в словах **assurance** [a strong and definite statement that smth will happen] або **bargain** [an agreement in which people say they will do or give smth in exchange for smth else]. Але значно частіше сема *майбутнє* вбудована в зміст слова за рахунок використання в його тлумаченні дефініційної ознаки [promise], тобто вона проявляє себе на другому ступені глибини дефініційного аналізу.

Повним синонімом до *promise* виявляється **commitment** [a promise to do or give smth]. Додавання квалітативної семи дещо уточнює зміст таких синонімів, як **pledge** [a solemn promise of undertaking], **vow** [a solemn promise], а також **oath** [formal and serious promise to do smth], **undertaking** [a formal pledge or promise to do smth]. Дефініційні ознаки [solemn, formal, serious] кваліфікують обіцянку як серйозний і офіційний комунікативний акт.

Виконання обіцяного стосується двох чи більше учасників економічної, ділової, соціальної взаємодії. При цьому сторони беруть зобов'язання виконувати те, про що йдеться у зазвичай юридично оформлених письмових угодах: **contract** [a written agreement, esp. one concerning sales or tenancy, that is intended to be enforceable by law; a binding agreement between two or more parties, esp. one legally enforceable], **note** [a written promise of payment of various kinds], **guarantee** [a formal assurance (typically in writing) that certain conditions will be fulfilled], **covenant** [a written agreement or promise usually under seal between two or more parties, esp. for the performance of some action], **compact** [a formal contract between two or more parties]. Навіть сфера міжперсональних (зокрема матримоніальних) відносин може регламентуватись певними юридично оформленими обіцянками: **engagement** [betrothal; a formal agreement to get married; mutual promise for a future marriage], **betrothal** [a mutual promise or contract for a future marriage].

Широкий спектр номінацій (майже півтора десятка одиниць) на позначення комунікативної дії **обіцяння**, а також наявність різних типів документів на підтвердження цієї дії свідчать про укоріненість в культурному житті англомовного соціуму відповідального ставлення (як окремих осіб, так і цілих установ) до наданих обіцянок і взятих на себе зобов'язань.

5. Похвала / Осуд. Вербальне вираження **оцінного ставлення** мовця до об'єкту мовлення – така цільова настанова висловлювань як схвальної, так і, частіше, несхвальної семантики. Похвала відбувається в таких діях, які позначаються ключовою лексемою **praise** [an expression of approval or admiration, commendation], її етимологія свідчить про глибинне, початкове

значення *оцінка, ціна* ME <— OFr *presier* [to praise] <— L *pretiare, pretium* [price].

Синонімом виступає менш поширена лексична одиниця **commendation** [the act of praising or approving smth or smb], (arch) [compliment]. Своєю чергою *commendation* функціонує як дефініційна ознака в одній із семем лексеми **eulogy** і загальним значенням [high praise or commendation], а також у семемах із конкретнішою семантикою «звеличання небіжчика»: *eulogy* [a commendatory oration or writing, esp. in honour of one deceased; a laudatory speech or written tribute, esp. on praising someone who has died] <— *laudatory* [expressing praise and commendation].

Висловлення схвальної оцінки високого ступеня номінується словом **tribute** [declaration of respect or admiration] <— *admiration* [a feeling of great respect and approval].

Позитивне оцінне висловлювання як прояв куртуазності позначається відомим іменником **compliment** [polite expression of praise or admiration]. Важливою дефініційною ознакою у тлумаченні цього іменника є [polite], адже як свідчить етимологія, слово *compliment* потрапило до складу англійської мови в XVII ст. із французької, до якої, своєю чергою, було запозичене із італійської – *compliment* [fulfilment of the requirements of courtesy], а в італійську воно прийшло із іспанської: Sp *cumplimento, cumplir* [to be courteous]. Отже, робити компліменти означає поводитись ґречно, світські.

Вираження осуду когось/чогось номінується значною кількістю лексичних одиниць англійської мови (в нашій вибірці похвала налічує 5 одиниць, а осуд в півтора рази більше). Несхвальне ставлення мовця до об'єкту оцінки найзагальнішим чином виражається лексемою **disapproval** [expression of unfavorable opinion, belief that smb or smth is bad or wrong]. Як дефініційна ознака слово *disapproval* фігурує в багатьох тлумачних статтях: **reproof** [an expression of blame and disapproval], **criticism** [a remark or comment that expresses disapproval of smb or smth]. Слово *criticism* своєю чергою функціонує як дефініційна ознака в інших номінативних одиницях аналізованої підгрупи: **condemnation** [the expression of very strong and definite disapproval, criticism], **censure** [official strong criticism], **reprimand** [a severe or formal criticism]. Крім того номінативна одиниця негативної оцінки може містити темпоральну сему: **tirade** [a long angry speech of criticism or accusation], **lecture** [a long serious speech given as a scolding or reprimand].

Негативно оцінне ставлення мовця часом проявляє себе у його комунікативній діяльності через застосування різких, образливих і грубих слів на адресу об'єкту оцінки, що позначається відповідними лексичними одиницями: **abuse** [insulting and offensive language; language that condemns, usually unjustly and angrily], **insult** [a rude or offensive statement; scornfully abusive remark], **curse** [an offensive word or phrase used to express anger or annoyance], **diatribe** [a bitter and abusive speech or piece of writing], **verbal** (informal) [abuse, insults].

Звертаючись до етимологічного аналізу **abuse**, бачимо його походження від латини: L *abus* [misused] from the verb *abuti* = *ab-* [wrongly] + *uti* [to use]. Порівнюючи вихідні значення дієслів *to use* та *misuse*, словник Mer-

riam Webster уточнює, що перше із них позначає *володіти, насолоджуватись*, натомість друге – *використовувати неправильно, несправедливо*: **to use** [to possess and enjoy] VS **to abuse** [to use smth incorrectly or unfairly]. Вважаємо це глибинними сигналами оцінки відповідної людської поведінки – лайка, вербальна агресія не схвалюється культурними нормами.

6. Вербальний конфлікт. Дотримання різних, а більше з тим протилежних, поглядів стосовно певних ситуацій може вилитися в комунікативній сфері у конфліктне спілкування мовців. Найзагальнішою за своєю семантикою номінацією такого спілкування виступає лексема **disagreement** [an argument caused by people having different opinions about smth], в якій провідними семемами виокремлюються 1) *незгода* 2) *різні погляди*. Такий самий набір семем наявний у значенні лексеми **argument** [a discussion in which people express different opinions about smth]. Якщо в семемі присутні додаткові семемами, що кваліфікують емоційність висловлюваних оцінок, то дефініція містить відповідні дефініційні ознаки **argument** [angry or heated exchange of diverging or opposite views; angry disagreement, angry quarrel]. Коріння саме такої семантики вбачаємо в вихідному значенні іменника **argument**, який згідно своєї етимології походить від латинського дієслова **arguer** [prove, accuse].

Конфліктне спілкування в форматі сварки номінується лексемами **quarrel** [a heated argument or disagreement, typically about a trivial issue; an interaction in which the parties involved express angry disagreement with one another], **altercation** [a noisy, heated, angry dispute, esp. in public], **argy-bargy** (informal) [noisy quarrelling].

У вибірці наявні лексеми із трохи різними семемами в їхньому складі – нейтральні і емоційно конотовані: **dispute** [a verbal controversy, debate] (емоційно нейтральна семема) і **dispute** [a quarrel] (семема із емоційною характеристикою події). Але є і лексеми повністю позбавлені такої емоційної характеристики: **debate** [a discussion involving opposing points], які до того ж містять семемами зі значенням офіційного характеру обговорення контроверсійного питання [a formal discussion in a public meeting in which opposing arguments are put forward and which usually ends with a vote]. Як показує дефініційний аналіз нашої підвибірки (6 номінацій), англословний вокабуляр відбиває різні типи конфліктної комунікації, в якій учасники дотримуються протилежних оцінних позицій стосовно єдиної ситуації: це може бути обговорення, диспут, а може бути сварка.

7. Брехня. Іллокутивною настановою людської комунікативної дії може бути **введення в оману**, тобто спілкування для цілеспрямованого інформування співбесідника про ситуацію, яка не відповідає дійсності. Про історичну закоріненість такої комунікації свідчить те, що вона відома із давніх часів під відповідним ім'ям: ME *lige, lie* <— OE *lyge, leogan*, споріднено із давньоверхньонімецьким OHG *lugi*, які виходять із індоєвропейського кореня **leugh-** [to lie] = *брехати*. Дана тематична підгрупа вирізняється значною варіативністю своїх конститuentів (підвибірка налічує 12 номінативних одиниць).

Ключовою лексемою, зрозуміло, є **lie** [an intentionally false statement; an assertion of smth known to the speaker or writer to be untrue with intention to

deceive]. В семантиці слова *lie*, окрім семи *хибне* (твердження) [false, untrue (statement)], треба звернути увагу ще на дві семи – *щоб обманути* [to deceive] і *умисно* [intentionally], тобто невідповідність твердження істинному стану речей відома мовцю, він не помиляється і свідомо дезінформує слухача. Синонімами *lie* виступають слова **untruth** [a lie or false statement], **fa-ble** [a false statement, a lie], **tale** [an intentionally untrue report; a deliberate lie], **story** [a false statement, a lie], **gloss** [a purposefully misleading explanation].

Якщо йдеться про неправдиві свідчення під присягою, то використовується лексема **perjury** [the voluntary violation of an oath by swearing to what is untrue], в юридичній термінології уточнюється, що це є порушенням закону *perjury* (Law) [the offence of willfully telling an untruth under oath].

Ціла низка синонімічних одиниць номінують навмисне надання неправдивої інформації з ціллю пошкодити репутації певної особи: **libel** [a false and typically malicious statement about a person; defamatory statement that conveys an unjustly unfavorable impression], **defamation** [a false statement about a person that injures the reputation of that person], **slander** [false charges which defame and damage another's reputation], **calumny** [false charges maliciously calculated to harm another's reputation]

Неправдиве висловлювання тривіального, несерйозного характеру позначається словом **fib** [a trivial or childish lie, typically an unimportant one]. Додавання неправдивих, вигаданих деталей до розповіді номінується словом **embellishment** [an untrue detail, added to a statement to make it more interesting].

Відмітимо, що дефініції лексичних одиниць відповідної підгрупи містять велику кількість негативно оцінних сем, які експлікуються дефініційними ознаками [false, untrue, unjustly malicious], уточнюється, що відповідні дії мають неправедну, руйнівну силу [to deceive, mislead, damage, harm], указується, що така дія під присягою є злочином [offence].

Це є свідченням глибинної вкоріненості осудливого ставлення англосмовного соціуму до неправди, що виходить із загальнолюдських основ моралі, які відбиваються у біблійних заповідях, беззаперечних приписах гідної людської поведінки. Дев'ята заповідь забороняє говорити неправду, зокрема неправдиво свідчити: *You shall not bear false witness*.

8. Розважальна комунікація. Цільова настанова *розважати, мішуми* слухачів (*entertain, amuse*) реалізується у цілій низці комунікативних дій мовця. Дефініційний аналіз їхніх номінацій виокремлює такі наскрізні ознаки, як [entertain], [amuse], [interesting], [humorous], [horrific]. Більшість із них беруть початок у кореневих лексемах **to entertain** та **to amuse**: так, дієслово *entertain* дефінується [provide smb with amusement] і походить від латинського *inter* [among] + *tenere* [show hospitality], а дієслово *amuse* тлумачиться наступним чином [cause smb to find smth funny, provide interesting and enjoyable occupation for smb, entertain], його етимологія виходить із старо французького дієслова *amuser* [entertain].

До номінацій розважальної комунікації відносимо **story** [an account of imaginary or real people and events told for entertainment; a usually fictional narrative intended to interest or amuse the hearer]. Якщо така оповідь є ко-

роткою, та ще й смішною на додачу, її позначають лексемою **anecdote** [a short account of an interesting humorous incident; a short amusing or interesting story]. Вигадана розважальна історія може бути не тільки смішною, але і страхітливою, в такому разі вона позначається лексичною одиницею **urban legend/myth** [a humorous or horrifying story circulated as though true; an often lurid story or anecdote that is based on hearsay and widely circulate as true].

Загальновідомою комунікативною розвагою є жартування, вона позначається лексемою **joke** [a thing that smb says to cause amusement or laughter, esp. a story with a funny punchline], яка походить від латинського *jocus* (word play).

Специфічне швидке мовлення артиста комедійного жанру позначається лексемою **patter** [glib, rapid speech of a comedian; the rapid-fire talk with which an entertainer accompanies a routine], фрагменти такого мовлення використовуються і співаками для комедійного ефекту [rapid speech included in a song, esp. for comic effect].

Як маргінальні члени до аналізованої підгрупи входять назви комунікативних дій суто лудичного – ігрового – спрямування: **crossword puzzle, riddle, rebus**. Використання таких лудичних практик, як розгадування кросвордів, ребусів, загадок, є реалізацією інтелектуальної діяльності комуніканта під час дозвілля. Загалом за даними нашої підвибірки, майже десяток номінативних одиниць позначають комунікативні дії розважального спрямування.

Висновки

Розглянувши тематичну групу *комунікативні дії з різними іллокутивними цілями*, виокремлюємо підгрупи, кожна з яких містить певну кількість номінативних одиниць, які вербалізують такі іллокутивні настанови, як наказувати/просити, рекомендувати, обіцяти, хвалити/осуджувати, вступати в конфлікт, вводити в оману, розважати. Дані дефініційного аналізу та етимологічних розвідок показують схвальну/несхвальну аксіологічну забарвленість певних комунікативних дій, а також віддзеркалюють певне структурування англомовного соціуму, яке послугувало підґрунтям формування усталених комунікативних патернів.

Список літератури

- Карпенко Ю.О. Вступ до мовознавства. Підручник. 2-ге видання. Київ: Академія, 2009. 334 с.
- Кодухов В. И. Общее языкознание: Учебник. Изд. 4-е. М.: Книжный дом «ЛИБРОКОМ», 2011. – 304 с.
- Козлова Л.А. Отражение этнокультурных особенностей менталитета в синтаксических категориях агентивности/неагентивности (на материале английского и русского языков). // Человек. Язык. Культура: сборник научных статей, посвященных 60-летнему юбилею проф. В.И.Карасика: в 2-х частях. Киев: Издат.дом Д.Бурого, 2013. Изд-е 2-е испр. Часть 1. С. 532–538.
- Кочерган М. П. Вступ до мовознавства: Підручник для студ. філолог. спеціальностей вищих закладів освіти. К.: Академія, 2000. 368 с.
- Кубрякова Е.С. Особенности речевой деятельности и проблемы внутреннего лексикона Человеческий фактор в языке. Язык и картина мира. М.: Наука, 1991. С.141–172.

Матеріал дослідження

<http://www.oed.com/>

<http://dictionary.cambridge.org/dictionary/>

<https://www.merriam-webster.com/>

<http://www.macmillandictionary.com/>

<https://en.oxforddictionaries.com/>

The American Heritage® Dictionary of the English Language, Fifth Edition copyright ©2017 by Houghton Mifflin Harcourt Publishing Company. <https://ahdictionary.com/word/search.html?q>

References

Karpenko, Ju.O. (2009). Vstup do movoznavstva. Pidruchnik. 2-ge vidannja. Kyiv: Akademija.

Koduhov, V. I. (2011). Obshhee jazykoznanie: Uchebnik. Izd. 4-e. M.: Knizhnyj dom «LIBRO-KOM».

Kozlova, L.A. (2013). Otrazhenie etnokul'turnyh osobennostej mentaliteta v sintaksicheskikh kategorijah agentivnosti/neagentivnosti (na materiale anglijskogo i russkogo jazykov). In Chelovek. Jazyk. Kul'tura: sbornik nauchnyh statej, posvjashhennyh 60-letnemu jubileju prof. V.I.Karasika: v 2-h chastjah. Kiev: Izdat.dom D.Burago. Chast' 1, 532–538.

Kochergan, M. P. (2000). Vstup do movoznavstva: Pidruchnik dlja stud.filolog. special'nostej vishnih zakladiv osviti. K.: Akademija.

Kubryakova, E.S. (1991). Osobennosti rechevoj dejatel'nosti i problemy vnutrennego leksikona. In Chelovecheskij faktor v jazyke. Jazyk i kartina mira. M.: Nauka, 141–172.

<http://www.oed.com/>

<http://dictionary.cambridge.org/dictionary/>

<https://www.merriam-webster.com/>

<http://www.macmillandictionary.com/>

<https://en.oxforddictionaries.com/>

The American Heritage® Dictionary of the English Language, Fifth Edition copyright ©2017 by Houghton Mifflin Harcourt Publishing Company. <https://ahdictionary.com/word/search.html?q>

Стаття надійшла до редакції 12.02.2019 р.